

חילול שבת לצורך תפילה או רפואה סגולית

לכבוד העורך,

הזדמן לי מאמרו של הרב שביב בעניין רפואה סגולית בשבת¹. ברצוני להתייחס לנקודה, האם מותר לשלוח מברק בשבת להודיע לחכם וצדיק שיבקש רחמים עבור חולה שיש בו סכנה.

נראה שקיים הבדל מהותי² בין תפילה לבין רפואה או סגולה ממשית. הן רפואה והן סגולה מתבססים על עולם כמנהגו נוהג וכנגד ההשתדלות שלנו³ ישנם חוקי טבע שמגיבים סטטיסטית להשתדלות ולכן ניתנה רשות לרופא לרפא ואין לנו עסק בחשבוננו של עולם. לעומת זאת תפילה היא פניה ישירה לקב"ה שלגביה קיימת תשובה אמיתית אחת מחושבת ומדויקת. לגבי תשובה ודאית, שאמנם אין אנו יודעים אותה, אין לחלל את השבת. לגבי הזכות שנוקפת לזכות החולה בגין התפילה אנו יכולים וחייבים להשתדל בהתאם למה שהתירה לנו התורה בהתאם לאפשר ולמותר לפי הזמן והמקום ואין לקב"ה מעצור מלהושיע ברב או במעט.

דוגמא לשבריריות של עניין התפילה על החולה אנו מוצאים אצל משה רבנו, בעל התפילה הגדול ביותר, בתפילתו על מרים. אהרון פונה למשה ומבקש שיתפלל על מרים אחותם. תפילת משה היתה "א-ל נא רפא נא לה". לפי אונקלוס התפילה היתה "אלהא בבעו אסי כען יתה" כלומר, "ה', בבקשה, רפא עכשיו לה" כלומר משה ביקש רפואה מידית למרים ועל כך באה תשובת ה' "אם אביה ירוק ירוק בפניה" כלומר, אי אפשר לתת לה רפואה מידית כי כבודי אינו פחות מכבוד אביה. משמעות הדבר היא שאם תפילה אינה נענית אין זה מסיבה סטטיסטית כמו שקיים בסגולה או אפילו ברפואה ודאית, תפילה נענית או אינה נענית מסיבה ברורה שלנו אינה ידועה אך לגבי הקב"ה היא קיימת וברורה. יש להעיר שפניה לצדיק שיתפלל על החולה כוונתה, שהצדיק יתפלל לריפוי ממש מידי, ולא שיתפלל על רפואת האדם באופן כללי כי בגין תפילה כללית לרפואה נראה שבודאי אין לחלל את השבת.

לדיון ההלכתי בעניין כדאי להוסיף את המטבע שטבעו חכמים "שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבוא" לשון זו שמביאה הר"ם בהלכות שבת פכ"ד ה"ה רומזת להקדמתו להלכות תעניות, "מצות עשה אחת והיא

1 אסיא עא-עב, שבט תשס"ג (ינואר 2003) כרך יח, ג-ד.

2 ואין להקיש מסגולה לתפילה. תפילה איננה חלילה סוג נוסף של סגולה.

3 שהיא חובה הלכתית מובהקת.

לזעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבא על הצבור. וביאור מצוה זו בפרקים אלו" ובפ"א ה"ט הוא אומר "כשם שהצבור מתענים על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו, כיצד? הרי שהיה לו חולה או תועה במדבר או אסור בבית האסורין, יש לו להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו, ואומר עננו וכו' בכל תפלה שמתפלל, ולא יתענה בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חודשים ולא בחנוכה ופורים". משמע מדבריו שאין השבת נדחית מפני מצוות הזעקה על החולה.

לעצם העניין מדוע נדחית השבת מפני פיקוח נפש נראה להוסיף שהשבת היא 'זכר למעשה בראשית' לכן, קיום של 'מעשה בראשית', דהיינו ריפוי של חולה מסוכן, דוחה את השבת שהיא "רק" זכר למעשה בראשית. אבל דברים שאינם כלולים במעשה בראשית כמו עבודת הקורבנות או מילה דוחים את השבת רק בציווי מפורש.

לאור הנ"ל אפשר להסביר מדוע נדחית השבת מפני פיקוח נפש ואין עריות נדחים מפני פיקוח נפש, לדוגמא, המובא בסנהדרין, "ימות, ולא תספר עימו מאחרי הגדר" (סנהדרין ע"ה ע"א). השבת נדחית מפני ריפוי המחלה שהיא סטייה ממעשה בראשית. לעומת זאת במקרה של עריות (שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא סנהדרין ע"ה ע"א) לא יתכן שמעשה בראשית יתכופף מפני הסטייה לכן, ימות, ולא תספר עימו.

לעצם הדיון לגבי סגולה רפואה ותפילה קיים מקור נוסף בירושלמי שביעית פ"ד ה"ד.

יהי רצון שהחולים ירפאו.
והבריאים יעמדו על מכונם.

הרב יקותיאל רוזנפלד

מקור: אסיא עט-פ, עמ' 213-215 (2007)